

METİNLERARASI İLİŞKİLER BAĞLAMINDA MURATHAN MUNGAN'IN KIRK ODA DİZİSİ HİKÂYESLERİNDE "ÖİDİPUS MİTOSU"¹

In the Context of Transtextuality "The Oedipus Myth" in Murathan Mungan's Stories in the *The Forty Rooms* Series

Gizem KUNDURACI*

ÖZET

Yunan mitolojisinin trajik figürü Oidipus, bir aile trajedisinin önlenmesi yolunda hareket ederken önlemeye çalıştığı trajedinin başkahramanı durumuna gelmiş; hikâyesiyle, baba ve oğul ilişkileri düzleminde kurgusal bir tipe dönüşmüştür. Bireyin talih karşısında çaresiz durumunu ortaya koyan Oidipus mitos, yazılı ve görsel olmak üzere çeşitli anlatım düzlemlerinde yeniden işlenen arketipik bir karakter ve metinlerarası bir unsur durumundadır. Tragedya türüyle birlikte mitolojiden temsil ve yazın alanına bir tip olarak aktarılmış olan Oidipus, yeniden yazım ve göndergeleştirim gibi metinsel-aşkınlık ilişkileri ekseninde klasik anlatılardan modern edebi metinlere aktararak işlenmiştir. Sigmund Freud'un tespit ettiği Oidipus Kompleksi çerçevesinde psikoloji ve psikiyatri alanlarında referans karaktere dönüşmüş; çoksesliliğin ve metinsel-aşkınlık ilişkilerinin temel dayanaklar hâline geldiği postmodernist anlatılarda ise çoğunlukla baba ve oğul izleğiyle örüntülenen anlatının başkahramanıyla özdeş olarak bulunmuştur. Metinsel-aşkınlık yöntemleri ve metinlerarası ilişkiler ekseninde doğrudan anılma yoluyla gönderge durumuna getirilen ya da anırtılan arketipik bir karakter hâlini alan Oidipus, hikâyesinde yer alan diğer karakterlerin ana-metinlerde örüntüye dâhil edilmesi yoluyla da alt-metin ve gönderge metin düzleminde işlenmektedir. Murathan Mungan'ın 1987-2017 yılları arasında yayımlanmış hikâyelerinden oluşan *Kırk Oda*, *Üç Aynalı Kırk Oda*, *Yedi Kapılı Kırk Oda* ve *Dokuz Anahtarlı Kırk Oda* adlı hikâye kitaplarından meydana gelen, önemli ölçüde mitik öyküler ve masallarla söyleşim ekseninde örülü dizi, Oidipus'un ve Oidipus hikâyesinde bulunan karakterlerin metinlerarası ilişkiler yoluyla ana-metinlerde anımsanması ve örüntülerin yeniden kurgulanmasıyla meydana getirilmiş hikâyeler içermektedir. Söz konusu hikâyelerde Oidipus mitosunun metinlerarası ilişkiler ve metinsel-aşkınlık ilişkilerini meydana getiren yöntemler bakımından incelenmesiyle, hikâyelerde ortaya çıkan metinsel-aşkınlık ilişkilerinin türleri ve ana-metinlerde temsil ettikleri anlam ve ifadelerin tespiti amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Metinlerarası İlişkiler, Metinsel Aşkınlık, Murathan Mungan, Kırk Oda, Oidipus.

ABSTRACT

Oedipus, the tragic figure of Greek mythology, has become the protagonist of the tragedy he tried to prevent while acting on the way to prevent a family tragedy, with his story, he has turned into a fictional type on the level of father and son relations. The Oedipus myth, which reveals the helpless situation of the individual in the face of luck, is an archetypal character and an intertextual element that is reworked in various narrative planes, both written and visual. Oedipus, which has been transferred from mythology as a type to the field of representation and literature together with the tragedy genre, has been processed by transferring from classical narratives to modern literary texts on the axis of transtextual relations such as rewriting and referentialization. Within the framework of the Oedipus Complex identified by Sigmund Freud, it has become a reference character in the fields of psychology and psychiatry, in postmodernist narratives, where polyphony and transtextual relations have become the main pillars, it has been found to be identical with the protagonist of the narrative, which is mostly patterned with the theme of father and son. Oedipus, who takes the form of an archetypal character that is made or referred to as a referent through direct mention in the axis of transtextuality methods and intertextual relations, is processed on the hypo-text and referent-text plane by including the other characters in his story into the pattern in the base-texts. The series, which consists of the story books of Murathan Mungan published between 1987 and 2017, namely *The Forty Rooms*, *The Forty Rooms with Three Mirrors*, *The Forty Rooms with Seven Doors* and *The Forty Rooms with Nine Keys*, is knitted on the axis of dialogue with mythical stories and tales. It contains stories created by remembering the characters in the story of Oedipus in the base-texts through intertextual relations and reconstructing the patterns. It is aimed to determine the types of transtextuality that appear in the stories and the meanings and expressions they represent in the base-texts by examining the Oedipus myth in terms of intertextual relations and the methods that create transtextual relations in the stories in question.

Keywords: Intertextual Relations, Transtextuality, Murathan Mungan, The Forty Rooms, Oedipus.

¹ Bu makale 18 - 20 Ekim 2022 tarihlerinde gerçekleşen III. Uluslararası Mitoloji Sempozyumu'nda "Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Murathan Mungan'ın Kırk Oda Dizisi Hikâyelerinde "Oidipus Mitosu" başlığıyla sunmuş olduğum bildirimden türetilmiştir.

* Öğr. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, gkunduraci@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8448-9322

Giriş

Metinlerarası ilişkiler, Genette (1997a; 1997b) tarafından metinsel aşkınlık ilişkileri (transtextuality) başlığı altında, metinlerarası, (intertextuality), yan-metinsellik (paratextuality), yorumsal üst metinsellik (metatextuality), ana metinsellik (hypertextuality), üst metinsellik (architextuality) biçimlerinde tasnif edilen söyleşim biçimleridir. Belirli bir metnin (alt-metin) doğrudan yinelenerek ya da kimi bakımlardan dönüştürülerek ana-metne aktarılması sonucu yeni bir bağlamda temsil ve ifade edilmesi biçiminde gerçekleşen yenidenyazım, ana metinsellik ilişkisi içerisinde çoğunlukla parodi (yansılama), pastiş (öykünme) ve travesti-burlesk (alaycı-gülünç dönüştürüm) gibi türev ilişkilerinden birini meydana getirecek biçimde gerçekleşmektedir (Genette, 1997a; Aktulum, 1998; Aktulum, 2011; Kunduracı, 2019). Edebiyat, sanat ve kültür tarihi içerisinde yazılı, sözlü ve görsel düzlemler ekseninde sıklıkla yeniden üretilen Oidipus mitosu, hakkında babasını öldüreceği yönünde bir kehanet bulunan Oidipus'un bu kehanetin gerçekleşmesini önlemek amacıyla ülkeden uzaklaştırılması ve takip eden süreçte bilmeden babasını öldürüp annesiyle evlenmesiyle doğan trajik sonucu konu alan aile ve talih karşısında bireyin çaresizliği konulu bir mitostur. Mitosun yenidenyazımı yoluyla çok sayıda edebi yapıt ve anlatı; yenidenüretimi yoluyla ekfrastik pek çok betimlemesi meydana getirilmektedir. Yazınsal ve görsel alanlar başta olmak üzere farklı ifade biçimleri arasında popüler bir anlatı olan Oidipus mitosu, anne-baba-oğul (ve kardeşler) konulu anlatılarda talih ve kefarete konularını işlemek üzere başvurulan bir izleğe dönüşmüş durumdadır. Oidipus mitosundan hareketle yenidenyazım yoluyla meydana getirilen Sophokles'e (1992) ait tragedya *Kral Oidipus*, bu mitostan üretilmiş varyant hikâyelerin en meşhurdur. Yunan mitolojisine ait bir anlatı olan Oidipus mitosundan yenidenyazım yoluyla meydana getirilmiştir. Oidipus mitosunun yenidenyazım ve göndergeleştirim yoluyla metinsel aşkınlık ilişkileri bağlamında işlendiği kimi söyleşim biçimleri, *Kral Oidipus* tragedyasının ana-metinlerde işlenmesiyle gerçekleşmektedir.

Bilhassa *Totem ve Tabu* (Freud, 2020) ile *Düşlerin Yorumu* (Freud, 1996a; 1996b) monografilerinde bir aile kompleksi olarak çözümlediği Oidipus kompleksi ya da Oidipus karmaşası tasavvuru ile Sigmund Freud, mitosu ruh bilimi alanında yeniden yorumlamıştır. Freud'a göre annesiyle patolojik bir bağlanma biçimine sahip olan fallik evredeki erkek çocuk, babasıyla bir tür rekabet duygusu içerisinde ve bu süreci baba otoritesini kabul edip annesiyle olağan bağlanma biçimini sürdürmeye yönelerek geride bırakır (Freud, 1982; Freud, 1999). Söz konusu karmaşanın baba ile oğul arasında bir tür rekabet ya da güç/iktidar mücadelesinden ziyade, anneyi ve kimi durumlarda erkek kardeşleri de içeren yapısıyla aile kompleksi olarak anlaşılması olanaklıdır. Oidipus mitosu ve ona bağlı olarak kurulan anlatılar çoğunlukla bu kompleks ekseninde anne-oğul ya da baba-oğul; kimi zamansa erkek kardeşler arasındaki ilişkileri içerecek biçimde işlenmektedir.

Murathan Mungan'a ait kimi hikâyelerde yenidenyazım yoluyla yeni varyantlar kazandırılan Oidipus mitosu, anırtırma, alıntı biçimlerindeki göndergeleştirimler yoluyla da söz konusu metinlerde belirli izlekler çerçevesinde işlenmektedir. *Kırk Oda* dizisi hikâyelerinde işlendiği metinlerde mitosun temsil ettiği anlam ve bulunduğu bağlam, alışılmış uygulamalardan önemli ölçüde ayrılarak erkek evlat, baba, aile kompleksi gibi konulardan çok kimlik, kendilik gibi izlekler etrafında tespit edilmektedir. Alt-metinlere ait söyleşim unsurları, yenidenyazım işlemlerinde yaygın olarak işlenen figürler ve bu figürlerin hikâyelerine hâkim örüntüler yerine farklı figürasyon ve örüntülerde yeniden üretilmektedir.

İncelemede, sırasıyla 1987, 1993, 2007 ve 2017 yıllarında yayımlanmış olan *Kırk Oda* (Mungan, 2018), *Üç Aynalı Kırk Oda* (Mungan, 2021), *Yedi Kapılı Kırk Oda* (Mungan, 2020) ve *Dokuz Anahtarlı Kırk Oda* (Mungan, 2017) adlı hikâye kitapları Oidipus mitosunun metinsel aşkınlık ilişkileri bağlamında ele alındığı hikâyeler bakımından değerlendirilmiştir. Söz konusu eserlerden toplam beş hikâyede

Oidipus mitosunun işlendiği tespit edilmiştir. Eserlerin tümü, edebiyat ve kültür tarihinde kanon hâline gelmiş yazınsal ve görsel aktarımlarla beraber mitik anlatıların ele alındığı çeşitli hikâyeleri içermektedir. Bu incelemeyle Mungan'ın Oidipus mitosunu metinsel aşkınlık ilişkileri ve bu ilişkileri meydana getiren yöntemler çerçevesinde ele alışı üslup özellikleri ve hikâye tekniği bakımından değerlendirilmektedir. Murathan Mungan'ın ele alınan eserlerinde farklı mitik figürlerin yanında Oidipus mitosu ve varyantları, genellikle kimlik/kendilik izlekleri ekseninde alışlagelmiş anlatıların örgelerinin ya da değerlerinin dönüştürülmesi yoluyla normları değiştirme/dönüştürme veçhesine sahip olarak işlenmektedir. Karakterlerin ya da figürlerin Mungan hikâyelerinde yenidenyazım ve göndergeleştirim işlemleri doğrultusunda kurgulanmasıyla izlek bakımından kimlik ve kendilik konuları etrafında çoğunlukla toplumsal cinsiyet rollerinin inşası ya da yeniden yorumlanması/tanımlanması gibi anlamsal işlevler etkinleştirilmektedir.

Mezopotamya ve Anadolu hikâyeleriyle Batı kanonunun yanı sıra Türk ve Doğu edebiyatı metinlerinin; otobiyografik unsurlarla masallar ve şahnameler gibi sözlü ve yazılı anlatıların yanında mitolojik kaynaklar ve kimi mitoslarda bulunan karakter ve örüntülerin çoğunlukla yenidenyazım ve onun yanı sıra alıntı, anıştırma gibi göndergeleştirim yöntemleriyle işlendiği metinlerarası nitelikli hikâyelerden oluşan *Kırk Oda* dizisi hikâyelerinde, kimi mitik anlatılarda bulunan figürlerden hareketle meydana getirilen davranış bilimi ve ruh bilimi alanlarına ait kuram ve yaklaşımlar, yenidenyazım ya da göndergeleştirim biçimlerinde anımsanmaktadır. Murathan Mungan'a ait *Kırk Oda* dizisi hikâyeleri, Oidipus mitosu haricinde çok sayıda mitik figür ve örüntüye dair anıştırma ve alıntı yollu göndergeleştirim içermektedir. Ele alınan hikâyelerde, farklı edebiyat üreticileri tarafından metinsel aşkınlık düzleminde çoğunlukla benzer izlekler ekseninde işlenmekte olan figürlerle bu figürlerin hikâyelerine hâkim örüntüler yaygın izleksel çerçevelerinden belirli ölçüde ayrıştırılmakta; yeni bağlamsal değerleri temsil eden figürasyon ve örüntüler içerisinde işlenmektedir. İçerdikleri anlam katmanları metinlerarası söyleşim düzleminde yeniden oluşturulmaktadır. Aynı zamanda birbiri ile izleksel ve metinlerarası söyleşim içerisinde bulunan hikâyelerden oluşan *Kırk Oda* dizisi, hikâyelerin birbirini izleksel ve metinlerarası bağlamda bütünlemelerine bağlı olarak metinsel aşkınlık ilişkileri bakımından kendi aralarında yan-metinsellik sergilemektedir.

***Kırk Oda* Hikâyelerinde Mitolojik Kaynakların Söyleşimiyle Kurulu Metinsel Aşkınlık İlişkileri**

Her biri birbirinden farklı muhtevaya sahip, ancak üslup özellikleri bakımından benzerlik ve ortaklıklarını vurgulayacak biçimde, "*Kırk Oda*" ibaresini içeren müstakil adlarla yayımlanan hikâye kitaplarının ilki *Kırk Oda*'da yer alan "Yüzyıllık Uyuyan Güzel" (Mungan, 2018, ss. 111-129) adlı hikâyede, Helen Pantheonu'nun en büyük tanrısı olan ve bilhassa ışık, aydınlık, gök ve yıldırımlardan sorumlu (Erhat, 2021, ss. 293-297; Grimal, 2012, ss. 802-806) Zeus'tan ve Zeus tarafından zekâsına ve geleceği önceden öngörebilme yeteneğine güvenerek kendisine karşı gelmesi nedeniyle zincirlerle bir sütuna bağlanan ve karaciğeri bir kartala yedirilen (Erhat, 2021, ss. 254-257; Grimal, 2012, ss. 667-668), ateşin icadı ve insanoğlunun ilerlemesi (N. Gardin-Olorenshaw vd., 2014, s. 500) ile ilişkilendirilen Prometheus'tan (Mungan, 2018, s. 120) doğum ve kimlik bağlamlarında birer gönderge unsur olarak söz edilir.

Kırk Oda içerisinde yer alan "Tutkunun Veronica Voss'u" (Mungan, 2018, ss. 151-164) başlıklı hikâyede şarap, üzüm ve sarhoşluk tanrısı olarak bilinen (N. Gardin-Olorenshaw vd., 2014, s. 181) ve doğanın bereketiyle tutum ve davranışlarda özgürlüğün simgesi hâline gelmiş olan Dionysos, "*Diyonisos ajinleri*" (Mungan, 2018, s. 159) etrafında, ritüelleri ve mizacının yanı sıra din ve toplumsal yaşayış üzerindeki tesiriyle anımsanmakta; gönderge-metin olarak Dionysos mitosu ile söyleşim gerçekleştirilmektedir.

Aynı hikâye kitabında yer alan "Hedda Gabler Diye Bir Kadın" (Mungan, 2018: 85-110) başlıklı hikâyede ise Sisyphos (Mungan, 2018, s. 97), Sysphus amca olarak alıntılanmakta ve göndergeleştirilmektedir. Aynı zamanda mitosun yenidenyazım biçiminde aktarıldığı ana-metinde metinlerarası bir unsur olarak yer alan Sisyphos, sergilediği davranışın (suç) kefareti olarak tekrar eden bir cezaya çarptırılan, böylece onaylanmayan davranışından tam anlamıyla arınamayan bir figür olarak mevcuttur. Bir yönüyle absürdün simgesel temsili olarak Sisyphos, Türkçe *Sisifos Söyleni* (2019) içerisinde yayımlanan aynı adlı denemesinde Camus tarafından "anlamsızlığın bir simgesi" (Akt.: Erhat, 2021, s. 272) olarak değerlendirilir. Kurnaz ve pervasız mizaca sahip karakter, tanrılara karşı suç işlediği için, Zeus tarafından yokuşun başına gelir gelmez yeniden geriye doğru yuvarlanan büyük bir kayayı sonsuza dek bir tepeye itmekle cezalandırılmıştır (Erhat, 2021, ss. 272-273; Grimal, 2012, ss. 719-720). Sisyphos, sürekli olarak tekrar eden bir döngüye hapsolmekle işlediği suçların kefaretinin gerçekleştirilmesini; ancak, kendini tekrar eden döngüden çıkamayışı sebebiyle kefaretin neticeye ulaşması ve Sisyphos'un suçlarından arınması mümkün olmamaktadır.

Yenidenyazım işlemiyle mitosun hikâye düzleminde işlendiği ana-metin "Hedda Gabler Diye Bir Kadın" da bulunan Sysphus amca, figürün alıntılanması yoluyla metinlerarası bir unsur olmanın yanında bir bakıma parodi edilerek aktarıldığı yeni kurmaca düzlemde karakteristik edimini sergilemeyi sürdürmekte; Hedda Gabler'in "Kazıkiçi Bostanlarına" (Mungan, 2018, s. 97) bakan pencere camından anlatıcıya ve onun aktarımıyla okura görünmektedir. Karşı tepelerden görünen Sysphus, eline aldığı koca bir kaya parçasını Bentderesi'nden yukarılara, Ankara Kalesi'ne doğru itmektedir. "Tam kalenin burcuna geldiği anda [taşın] gerisin geriye düş[mesiyle]" (Mungan, 2018, s. 97) Sysphus amca, işine kaldığı yerden yeniden başlamaktadır. Böylece «anlamsızlığı akıl ve bilinç gücüyle yenen insan kahraman» (Erhat, 2021, s. 272) Sisyphos, tekrar eden gündelik işleriyle ve "Sysphus amca" unvanıyla yerleştirilen bir figür olarak sıradanlaştırılmış ve ana-metne aktarılmış olmaktadır. Mekânların değişikliğe uğratılması yoluyla alt-metindeki değerlerin ana-metinde farklı anlamsal değerleri temsil edilecek biçimde dönüştürülmesi söz konusu olmaktadır. Mungan'a ait hikâyelerde tespit edilen benzer aktarımlarla gerçekleştirilen yenidenyazım işlemlerinde bu türden anlamsal, izleksel ve biçimsel dönüşümlerin sıklıkla sergilendiği anlaşılmaktadır.

Metinsel aşkınlık ilişkileri çerçevesinde yenidenyazım düzleminde meydana gelen anlamsal dönüşümler, alt-metne ait belirli bir örgenin yerini yenidenyazım sonucu meydana getirilen ana-metne aktarımda bir başka örgenin almasıyla gerçekleşen örgesel dönüştürüm ve alt-metne ait değerler dizgesinin ana-metne aktarımda dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan yansılama (parodi), öykünme (pastiş), alaycı-gülünç dönüştürüm (travesti-burlesk) gibi türeve dayalı metinsel aşkınlık ilişkilerini de temsil eden değersel dönüştürüm yöntemleriyle meydana getirilmektedir. İzleksel dönüşüm, alt-metinden aktarım sırasında benöyküsel ve elöyküsel dönüştürüm biçimlerinden oluşan öyküsel ve olaylar dizisini ya da örüntüyü etkileyen pragmatik (edimsel) olmak üzere ana-metnin anlamında meydana gelen dönüşüm biçimleriyle gerçekleşmektedir. Biçimsel dönüşümler ise alt-metnin ana-metne aktarımında ortaya çıkan tür bakımından değişim ve dönüşümler ekseninde gerçekleşmektedir (Kunduracı, 2019; Aktulum, 1999).

Ana hatlarıyla Murathan Mungan hikâyelerinde metinsel aşkınlık biçimleri bakımından tanıtılan mitosların yanında Oidipus mitosu ise, adları "Alice Harikalar Diyarında" (Mungan, 2021, ss. 13-116), "Gece Elbisesi" (Mungan, 2021, ss. 227-400), "Mavisakal" (Mungan, 2020, ss. 117-225), "Anlatmanın Anahtarı" (Mungan, 2017, ss. 99-117), "Yedek Anahtarlar" (Mungan, 2017, ss. 121-141) olmak üzere beş farklı hikâyede metinlerarası nitelikli bir söyleşim ve yenidenyazım unsuru olarak bulunmaktadır.

Oidipus Mitosunun Kırk Oda Hikâyelerinde Metinlerarası Söyleşim Biçimleri

Kırk Oda dizisi hikâye kitaplarının ikincisi olan *Üç Aynalı Kırk Oda*'da

bulunan bir yenidenyazım hikâyesi olan "Alice Harikalar Diyarında" da, hikâyenin başkarakteri Alice'in tecrübeleri arasında "birkaç Sofokles oyunu seyret[miş]" (Mungan, 2021, s. 93) olmasından bahsedilerek Oidipus mitosundan üretilmiş olan tragedya *Kral Oidipus* (Sophokles, 1992) anıştırılır. Burada gerçekleşen söyleşim doğrudan bir gönderim içermemekle birlikte, incelemenin konusu olan Oidipus tragedyasının bir temsilinin hikâyenin başkarakteri Alice tarafından seyredilmiş olabileceği okur tarafından alımlanan bir kurgusal olasılık olarak dikkati çekmektedir. Örüntüde aktarılan karakteristiğinden ve sergilediği tutumlardan hareketle Alice, anne sevgisinden belirli ölçüde mahrum ve babasına düşkün bir genç kadın olması doğrultusunda Sigmund Freud'a ait bir diğer aile kompleksi kuramı olan Elektra kompleksini anımsatmaktadır. Hikâyede anıştırılan aile ve kimlik kompleksleri hakkındaki teoriler, Oidipus mitosundan hareketle tasavvur edilen Oidipus kompleksinin de bir tür parodisini temsil etmektedir. Nitekim bu anlatıdan ve anlatının varyantları olan çeşitli düzlemlerden hareketle yenidenyazım, göndergeleştirim gibi metinsel aşkınlık biçimleri aracılığıyla Mungan hikâyelerinde işlenen Oidipus mitosunun kimi örüntüsel değişikliklere uğratıldığına da işaret etmektedir.

Üç Aynalı Kırk Oda içerisinde yayımlanan "Gece Elbisesi" başlıklı hikâyede, Mardin'de geniş bir aile yaşantısının içerisinde dünyaya gelmiş olan Ali'nin kimlik inşası konu edilir. Yalnız kalabildiği zamanlarda annesine ait bir gece elbisesini giyip kendini ayna karşısında seyrederek kendi(s) olmayı başarabilen Ali, ilk gençlik çağlarından aile ve meslek sahibi olduğu yetişkinlik çağlarına kadar kendisini bu elbiseyle seyretme edimini sürdürür. Çocukluk yıllarından itibaren biyolojik cinsiyeti ile kimliği arasında keşif ve inşa sürecinde bulunan Ali'nin bu durumuyla ilgili, "çocukluğun kalıntılarında kişiliğe ait önemli ipuçları bulmaya hevesli psikoloji meraklılarının yanında anlamı daha da çıplaklaşan" (Mungan, 2021, s. 259) çocukluk hatıraları, Ali'nin annesi tarafından düşüncesizce paylaşımalarıyla anımsanmakta; Ali'nin kimliği ve kendiliği üzerinde ailenin tesirine bir başka vesileyle dikkat çekilerek bilinçaltından hareketle tasavvur edilen kimlik kuramları anıştırılmaktadır.

Üstkurmaca düzlemde içerdiği hikâyelerden biri doğum yaptıktan bir saat kadar sonra öldürülen yedi aylık gebe bir kadın hakkında olan ve Charles Perrault tarafından yayımlanmış olan *Mavi Sakal* (1697) masalından hareketle bir yenidenyazım mahsulü olan polisiye çerçeveli "Mavisakal" hikâyesinde metinsel aşkınlık düzlemindeki yenidenyazım ilgisi, söz konusu örüntü hakkında cinayeti araştıran karakterlerden birinin olaylar hakkındaki "Tam bir eski zaman tragedyaları teması" (Mungan, 2021, s. 164) ifadesiyle vurgulanır. Söz konusu ifade yoluyla bir göndergeleştirim gerçekleştiren ve alt-metinler Oidipus mitosuna ile *Kral Oidipus* (Sophokles, 1992) tragedyasını okura anımsatarak olası bir söyleşimin tespit edilmesine olanak sağlayan *Yedi Kapılı Kırk Oda*'da yer alan bu hikâyede Oidipus mitosuna ve bu anlatıdan yenidenyazım yoluyla üretilerek meydana getirilmiş tragedya *Kral Oidipus*, metinsel aşkınlık düzleminde işlenmektedir.

Eski bir hacker (bilgisayar korsanı) olup cinayet bürosunda istihdam edildiğinden söz edilen ve takma adı "Sfnks" (Mungan, 2021, s. 169) olan karakter aracılığıyla Oidipus mitosunda ve *Kral Oidipus* (Sophokles, 1992) tragedyasında insanlara bilmece sorup bilememeleri hâlinde onları öldüren ve Oidipus'a da yanıtı insan olan meşhur bilmeceyi sormasıyla tanınan, bilmeceyi doğru yanıtlayan Oidipus tarafından öldürülen Sphinks örüntüye dâhil edilir. Sfnks takma adının, "Sofokles'in *Kral Oidipus* oyununda, *kral Oidipus'un bilmeceyi çözdüğü, şehrin kapısını bekleyen 'Sfenks'ten türetilmiş, daha doğrusu kısaltılmış bir ad*" (Mungan, 2021, s. 169) olduğu üstkurmaca nitelikli bir açıklama belirtilir. Bu açıklamadan önce anıştırma yoluyla sağlanan göndergeleştirim, kurmaca düzlemdeki anımsatmayla açık duruma getirilir.

Bir zamanlar kimi kötü alışkanlıklara da sahip olduğu aktarılan Sfnks, alt-metinlerde ele alınan Sphinks gibi harikulade ve korkunç bir varlık değildir. Aynı zamanda aslan fizyolojisiyle uyumlu bir kadın vücuduna sahip olduğu bilinen

Sphinks, yeniden yazılarak meydana getirilen hikâyede eril nitelikleri baskın olan bir figürdür. Bu yönüyle figürün ana-metin "Mavisakal" hikâyesine aktarımında değersel düzlemde dönüşümlerin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Ana-metinde Sfnks, kendi adını verdiği bir program tasarlamıştır ve program emniyet merkezine ait bilişim sistemlerinin güvenlik duvarı olarak kullanılmaktadır. Bu yönüyle Sfnks, bilmeceler soran Sphinks'ten edim bakımından ayrılarak hizmet ettiği teşkilatın yararına bilinmeyi ortaya çıkaran bir karakter olarak görülmektedir. Hikâyede Cinayet Masası Şefi'nin bir dizi cinayetin failini ortaya çıkarmasına yardım eden ve yaşamında olumlu yönde dönüşüm gerçekleştirmiş olan Sfnks, tutum bakımından Oidipus'un karşılaştığı çatışmacı ve kötücül Sphinks'ten oldukça farklı, destekleyici bir karakterdir.

Bir bakımdan baba oğul ve aile anlatısı olan Oidipus mitosu ile başta *Kral Oidipus* olmak üzere buradan üretilmiş çeşitli hikâyeler, baba-oğul izlekli örüntüler içermektedir. Mungan tarafından yeniden yazım işlemiyle örüntünün belirli ölçüde dönüştürülmesiyle ana-metne aktarım sonucu meydana getirilmiş "Mavisakal" adlı hikâyede ise baba-oğul izleği yerine erkek karakterlerin birbiriyle dayanışması ön plandadır. Bununla birlikte hikâyede, baba-oğul mücadelesi yerine babasıyla sorunları olan kadın konusu belirli ölçüde işlenmektedir. Ana-metinde yer alan Sfnks ile alt-metindeki Sphinks arasında bir benzerlik ise her ikisinin de gizemli karakterler olması, Sphinks'in bilmecelerine karşılık Sfnks takma adlı karakterin kimliğinin ve bulunduğu yerin bilinmezliği ekseninde tespit edilebilmektedir.

Dokuz Anahtarlı Kırk Oda'da yer alan "Anlatmanın Anahtarı" başlıklı bölümde Oidipus mitosu, Sigmund Freud tarafından tasavvur edilen bir tür aile ya da baba-oğul kompleksi şeklinde ortaya çıkan Oidipus kompleksi ekseninde, babasına düşkünlük gösteren kız çocuğun anne ve baba ile ilişkisi temelinde tespit edilen Elektra kompleksiyle birlikte göndergeleştirilir (Mungan, 2017, s. 111). Aynı hikâyede, "tragedyanın sonunda *Kral Oidipus'un gözleri[nin] bir mucizeyle açıl[dığından]*" (Mungan, 2017, s. 113) söz edilir. Bu sayede mitik anlatıdan tragedyaya düzlemine yeniden yazım yoluyla aktarılan alt-metnin ana-metne aktarımında değersel dönüşüm gerçekleştirilmiş olur.

Dokuz Anahtarlı Kırk Oda'nın "Yedek Anahtarlar" başlıklı bölümünde, hikâyenin okuru tarafından, çocuğa dönüşen ahşap bir kukla/oyuncak olduğu bilinen Pinokyo, babasıyla ruhsal çatışma içerisindedir. Hikâyenin metinlerarası okuru için bahsedilen baba, Pinokyo'yu tasarlayan Geppetto Usta olarak anlaşılabilir. Doğrudan ismi belirtilmemekle beraber örüntünün anıştırılması yoluyla anlatıya aşına okur/dinleyici ya da farklı görsel düzlemlerdeki uyarlamaları için izleyici tarafından, Carlo Collodi tarafından anlatı düzleminde tasarlanmış bir figür olan Geppetto Usta, Pinokyo'nun babası olarak anımsanmaktadır. Oidipus mitosunun anıştırılmasını sağlamada farklı bir metinsel aşkınlık uygulamasına başvurulmasıyla ana-metinde varlık gösteren Pinokyo, bir içanlatı biçiminde bilinç akışı yöntemiyle kendisiyle babası arasında söz konusu olan çatışmayı kimlik/kendilik/kendi(si) oluş izleği ekseninde aktarır. Nitekim hikâyeye metinlerarası ve üstkurmaca düzlemde dâhil olan Pinokyo, kendi kurmaca düzlemi içerisinde bir evlat ya da insan dahi değildir. Ahşap ustası (baba) tarafından, ahşaptan meydana getirilmiştir. Bununla birlikte, aklı, ruhu, karakteri ya da mizacı bulunmamasına rağmen Pinokyo, babasıyla kimlik ve kendilik ekseninde bir ayrışma sergilemektedir. Sosyal ya da biyolojik bir baba-oğul çifti yerine ikame birer baba ve oğul arasında geçen hikâye, Murathan Mungan'a ait *Kırk Oda* dizisi hikâyelerinde Oidipus kompleksi vasıtasıyla Oidipus mitosunun anıştırma yoluyla işlendiği, örüntünün baba-oğul ya da aile konusu temelinde kimlik izleği ekseninde değerlendirildiği tek metinsel aşkınlık düzlemi olarak tespit edilmektedir.

Sonuç

Murathan Mungan'a ait, Anadolu ve Mezopotamya hikâyeleri başta olmak üzere evrensel yazın düzleminde kanon hâlinde bulunan metinlerin metinsel aşkınlık ilişkileri doğrultusunda işlendiği örüntülere sahip, pek çok farklı metinle

söyleşim hâlinde bulunan hikâyeler serisi, metinlerarası söyleşime dayalı yapıları temelinde benzerlikler sergilemektedir. Her bir hikâye kitabının adlandırılmasında "*Kırk Oda*" ibaresinin yer almasıyla yan-metinsellik sergilemelerinin yanı sıra muhteva bakımından da kendi aralarında söyleşim içeren hikâyeler, metinsel aşkınlık ilişkileri temelinde gerçekleştirilen incelemede *Kırk Oda* dizisi olarak adlandırılmıştır. *Kırk Oda* dizisi hikâyelerinde Oidipus mitosuyla beraber masallardan efsanelere, Türk, Doğu ve Avrupa edebiyatlarına ait metinleri çoğunlukla yenidenyazım ve göndergeleştirim işlemleriyle işleyen Murathan Mungan'ın, alt-metinleri genellikle anlamsal, izleksel ve biçimsel bakımlardan dönüştürdüğü anlaşılmaktadır. Söz konusu dönüşüm biçimleri temelinde örgesel, edimsel, değersel bakımlardan değişiklik gerçekleştiren örüntüler, Murathan Mungan hikâyelerinde farklı anlam katmanları kazanarak yeni izleksel düzlemlerine yerleşmektedir. Bu sayede postmodernist ve metinsel aşkınlık ilişkileriyle kurulu hikâyelerin oyunsu niteliklerinin yanı sıra tanımlayıcı ön kabullerden hareket etmek yerine eşsüremlî betimleyici birer genişliğe sahip olan veçheleri öne çıkmaktadır. Alt-metinlerden yenidenyazım yoluyla aktarılan örüntüler, *Kırk Oda* dizisi hikâyelerine aktarılırken buldukları öncül bağlamlara hâkim izlekleri önemli ölçüde geride bırakmaktadır. Bilhassa toplumsal cinsiyet rolleri ve kimi basmakalıplaşmış kabullerle eğilimler, alışılmış metinlerin yabancılaştırılarak yadsınması yoluyla ana-metinlerde yeni anlamsal-izleksel çerçevelere sahip olmaktadır.

Alt-metin ve gönderge-metin olarak Oidipus mitosu, anlatının örüntüsünden meydana getirilmiş olan tragedya *Kral Oidipus* (Sophokles, 1992) ile beraber ana-metinlerde anıştırma, alıntılama ve doğrudan anılmak suretiyle gerçekleşen göndergeleştirim yöntemleriyle işlenerek metinsel aşkınlık biçimlerini meydana getirmektedir. Oidipus mitosunun yenidenyazım yoluyla alt-metinden ana-metinlere aktarıldığı uygulamalarda örüntü ve örgeler (metnin temsil ettiği değerler) önemli ölçüde dönüşüme uğratarak alt-metinlerde olduğundan farklı izleksel doğrultularda işlenmektedir.

Oidipus mitosu ekseninde metinsel aşkınlık ilişkileri bağlamında ele alınan, önemli ölçüde metinsel aşkınlık uygulamalarıyla kurulu Murathan Mungan'a ait *Kırk Oda* isimleriyle yayımlanmış hikâyeler, çoğunlukla mitik anlatıların ana-metinlerde yaygın olarak işlenenden farklı bağlamlarda yer almasıyla kurulu metinlerdir. Metinlerarası üretim ve alımlamaya yönelik bir yazar olarak Mungan için karakterize olduğu tespit edilen yenidenyazım ve göndergeleştirim biçimlerinde, alt-metinlerle gönderge-metinlere ait örüntü ve izleklerin ana-metinlerde söz konusu metnin ya da metnin üreticisinin kendi metinlerarası anlamını temsil edecek biçimde önemli ölçüde dönüştürülerek işlendiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktulum, K. (1999). *Metinlerarası İlişkiler*. Öteki Yayınları.
Aktulum, K. (2011). *Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık*. Kanguru Yayınları.
Camus, A. (2019). *Sisifos Söyleni* (Çev.: Tahsin Yücel). Can Yayınları.
Erhat, A. (2021). *Mitoloji Sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
Freud, S. (1982). *Psikanalize Giriş: Genel Nevroz Öğretisi* (Çev.: Günsel Koptagel-İlal). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.
Freud, S. (1999). *Psikanalize Giriş Dersleri* (Çev.: Selçuk Budak). Öteki Yayınevi.
Freud, S. (1996a). *Düşlerin Yorumu I* (Çev.: Dr. Emre Kapkın). Payel Yayınları.
Freud, S. (1996b). *Düşlerin Yorumu II* (Çev.: Dr. Emre Kapkın). Payel Yayınları.
Freud, S. (2020). *Totem ve Tabu* (Çev.: Kâmuran Şipal). Say Yayınları.
Gardin, N., & Olorenshaw, R., & Gardin, J., & Klein, O. (2014). *Larousse Semboller Sözlüğü* (Çev.: Beyza Akşit, Ed.: Ömer Faruk Harman, İsmail Taşpınar). Bilge Kültür Sanat Yayınları.
Genette, G. (1997a). *Palimpsests: Literature in the Second Degree* (Çev.: Channa Newman, Claude Doubinsky). University of Nebraska Press.
Genette, G. (1997b). *Paratexts: Thersolds of Interpretation* (Çev.: Jane E Lewin, Foreword.: Richard Macksey). Cambridge University Press.

- Grimal, P. (2012). *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma* (Çev.: Sevgi Tamgüç). Kabcacı Yayınları.
Kunduracı, G. (2019). *Metnin Ötesinde, Metinler Arasında Dolaşım: Orhan Pamuk'un Romanlarında Metinsel-Aşknlık Görünümleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
Mungan, M. (2017). *Dokuz Anahtarlı Kırk Oda*. Metis Yayınları.
Mungan, M. (2018). *Kırk Oda*. Metis Yayınları
Mungan, M. (2020). *Yedi Kapılı Kırk Oda*. Metis Yayınları.
Mungan, M. (2021). *Üç Aynalı Kırk Oda*. Metis Yayınları.
Sophokles. (1992). *Kral Oidipus* (Çev.: Bedrettin Tuncel). Milli Eğitim Basımevi.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları:

Birinci yazar: %100

...

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmiş/bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almamış/almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions:

First Author: %100

...

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.